

Osobliwości wykorzystania «soft power» w Europie

Olga Pleszkaniowa

Współcześnie ludzka społeczność żyje w złożonym, wielowymiarowym i współzależnym świecie. Stosowanie realnego przymusu przez siłę militarną jednych państw w stosunku do innych jest praktycznie niemożliwe lub co najmniej skomplikowane, z uwagi na instytucjonalne, finansowo-ekonomiczne, czy ekologiczne ograniczenia. «Hard power», który identyfikujemy jako «wojskowy prymus» nie może wpływać na chęć poszczególnych państw do osiągnięcia swoich celów w walce o zasoby strategiczne. Zamiast tego zdolność wspierania, współpracy oraz budowa wydajnych sieci stosunków międzypaństwowych zamienia się w nową walutę w kontekście globalnych stosunków, co w politologii otrzymało nazwę «soft power» – «miękkiej siły». Zdaniem wielu badaczy *soft power*, najbardziej klarownymi przykładami podmiotów, które takiej siły używają są Stany Zjednoczone, Chińska Republika Ludowa, Federacja Rosyjska i państwa europejskie. Każde z wymienionych państw wykorzystuje własną strategię do tworzenia atrakcyjnego wizerunku na arenie międzynarodowej. Warto zauważyć, że w międzynarodowym rankingu *soft power*, prowadzonej przez PR-agencja Portland, w 2018 roku, 17 z 30 krajów prowadzących taką politykę to kraje europejskie¹. Stąd *soft power* w Europie jest interesującym przedmiotem badań.

Najkrótsza definicja terminu *soft power* brzmi: «the ability to attract» – zdolność do przyciągania. Kluczowym objawem miękkiej siły jest sprawowanie władzy za pośrednictwem wpływu na cele politycznych podmiotów bez zastosowania (gospodarczych) nagród lub (wojskowych) zagrożeń. O rosnącym znaczeniu miękkiej siły, według G. Gallarotiego, decydują również takie czynniki jak: globalizacja (charakteryzuje się współzależnością państw, ogromną prędkością przeka-

---

¹ Ranking Soft Power: 'The Soft Power 30' <https://softpower30.com/odczyt> z dn 22.06.2018.

zu informacji); demokratyzacja i rozpowszechnianie liberalnych zasad (nie tylko same w sobie niosą zaangażowanie «miękkich zasad», ale i ograniczają liderów w użyciu siły, przekupstwa); ogromne koszty przy użyciu broni jądrowej; skłonność do dobrobytu i stabilności zachodnich społeczeństw; wzrost znaczenia organizacji międzynarodowych, priorytet wszechstronności ponad podejściem jednostronnym².

Różne sposoby oddziaływania na świadomość, metody realizacji władzy bez użycia przemocy są znane od dawna: o nich w różnym czasie pisali N. Machiaveli, R. Toro i M. Gandhi, T. Leary i G. Wilson i inni. Zdaniem M. Kapitonenko «siła państwa z takiego punktu widzenia określana jest przez jej zdolność rozwijania i rozpowszechniania własnych wartości, kultury i ideologii (...). Kryteria, według których można zmierzyć miękką siłę państw, to np.: ilość eksportowanych filmów, płyt muzycznych i książek i ilość ich odbiorców; liczba studentów zagranicznych; liczba turystów; liczba laureatów nagrody Nobla itp.»³

Europa zachwyca ilością zasobów *soft power*. Na przykład Francja przeznacza około 1 mld dolarów na umocnienie statusu języka francuskiego nie tylko w krajach Frankofonii, ale i na całym świecie. Zdaniem niektórych naukowców, chociaż Paryż nie jest już pierwszą intelektualną, kulturową i filozoficzną stolicą świata środki te doprowadziły do zwiększenia francuskiej miękkiej siły w ostatnie pół wieku⁴. *Soft power* w Europie opiera się również na osiągnięciach naukowych, które z roku na rok zyskują uznanie wśród światowej społeczności. Amerykański profesor J. Nai prowadzi ciekawe statystyki nagrody Nobla przyznanych Europejczykom. Z jego danych wynika, że Francja zajmuje pierwsze miejsce w ilości nagród Nobla w dziedzinie literatury, Wielka Brytania, Niemcy i Hiszpania odpowiednio drugie, trzecie i czwarte. Wielka Brytania, Niemcy i Francja zajmują drugie, trzecie i czwarte miejsce w nagrodach Noblach w dziedzinie fizyki i chemii.

Inny badacz, D. Korobka, wskazywał na to, «że obudzwszy się po wyzwoleniu od hitlerowskiego faszystwu i **rozdzielona** po pięciu latach wojny Europa, stanęła nie tylko przed problemem odbudowy zniszczonej gospodarki, wpływów politycznych, określenia swojego miejsca w nowym ustroju świata, starając się zapo-

---

² Русакова О.Ф., Ковалева Д.М., «Мягкая сила» и «умная власть»: концептуальный анализ / Русакова О.Ф., Ковалева Д.М. // Социум и власть. – 2013. – №3. – С. 15–19.

³ Капітоненко М.Г., «М'яка сила» у сучасній світовій політиці: теоретичні аспекти, <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/705/662> odczyt z dn 23.06.2018

⁴ Давыдов Ю., «Жесткая» и «мягкая» сила в международных отношениях // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2007. – No 1, 9, с. 4.

biec nowej ‘tragedii’ i przed problemem określenia swoich korzeni».⁵ E. Husserl bardzo charakterystycznie diagnozował stan powojennej Europy: «Albo Europa utonie w nienawiści i barbarzyństwie; lub odrodzi się z ducha filozofii... Największym niebezpieczeństwem, które grozi Europie, to zmęczenie»⁶.

Europa jest najpoważniejszym konkurentem Stanów Zjednoczonych z punktu widzenia *soft power*. Wiele różnych elementów, takich jak europejska sztuka, literatura, muzyka, moda i kuchnia od dawna są postrzegane w świecie z żywym zainteresowaniem. Należy także wspomnieć o tym, jaką popularnością cieszą się języki europejskie, ponieważ z dziesięciu najczęściej używanych na świecie języków połowę stanowią właśnie one.

Na uwagę zasługuje także fakt, że większość krajów europejskich ma niewielką powierzchnię i w związku z tym, żaden z nich nie mógłby z osobna konkurować ze Stanami Zjednoczonymi lub Chinami, ale Europa w ogóle ma taki sam, co do wielkości rynek i nawet większą populację. Samo zjednoczenie Europy niesie ogromny ładunek *soft power*. Tworzy Europie pozytywny wizerunek na całym świecie. Można zauważyć, że Unia Europejska osiągnęła znaczący sukces. Europejczycy mają duże doświadczenie w realizacji i aktywnym finansowaniu rozwoju międzynarodowych kontaktów kulturowych. Francja, na przykład, wydaje na tego rodzaju programy 17 dolarów na osobę ludności kraju, prawie cztery razy więcej, niż następujące po niej Kanada, Wielka Brytania i Szwecja. Dla porównania: koszty amerykańskiego departamentu stanu na finansowanie międzynarodowych programów kulturalnych stanowiły zaledwie 65 centów na mieszkańca⁷. Ponadto, kraje europejskie dokonały więcej wysiłku, aby przyciągnąć studentów i uczniów z całego świata, przykładem czego są programy wymiany studenckiej Erasmus, które dają możliwość młodzieży z całego świata, poznać kulturę kraju europejskiego.

Wielu naukowców wskazuje na kluczową rolę Niemiec w kontekście przeglądu miękkiej siły w Europie. A. Kinakin wskazuje, że korzystanie przez Niemców z miękkiej siły jest spowodowane nie tylko ich efektywnością, ale i przeszłością. W związku z tym niemieckie władze starają się, w miarę możliwości, jak najbardziej aktywnie wykorzystywać mechanizmy *soft power*. Znaczącą rolę w realiza-

---

⁵ Материалы конференции. Мягкая сила в мировой политике. Глобальное измерение <http://journals.rudn.ru/political-science/article/viewFile/9227/8678>

⁶ Husserl E., *La crise de l'humanité européenne et la Philosophie*. – Paris, Aubier, 1987. 57. P. 105.

⁷ Най Дж., *Мягкая сила и европејско-американские отношения*, http://www.intelros.ru/2007/08/09/mjagkaja_sila_i_evropejskoamerikanske_otnoshenija.html, odczyt z dn. 21.05.2018

cji tej polityki w Niemczech zajmuje edukacja i nauka. Przede wszystkim dotyczy to systemu szkolnictwa wyższego. Niemiecki system uniwersytecki obecnie pozostaje nie tylko jednym z najlepszych jakościowo zarówno w Europie, jak i na świecie, ale, co najważniejsze, również szeroko dostępny. W odróżnieniu od USA i Wielkiej Brytanii wykształcenie wyższe w Niemczech jest za darmo, co z pewnością nie może nie być interesujące dla studentów z różnych krajów. Zdaniem naukowca, charakterystyczną cechą działalności nie tylko niemieckich funduszy, ale i innych struktur, które pełnią funkcje mechanizmów *soft power*, jest ich sieciowy charakter. Mają przedstawicielstwa w różnych krajach, ale również, co ważne, starają się aktywnie wchodzić w interakcje z podobnymi organizacjami na świecie. Jest to niezwykle skuteczna polityka w kwestii dobrego wizerunku Niemiec.⁸

Coraz bardziej przyciąga uwagę naukowców Hiszpania, która, zdaniem N. Sarymowej jest silnym podmiotem miękkiej siły w przestrzeni Europejskiej, ponieważ miękka siła w Hiszpanii dziś nieprzerwanie związana jest z jej historią. Tak, wartości kulturowe Hiszpanii – język, literatura, muzyka oraz kino – od dziesięcioleci są przewodnikami interesów państwa całym świecie. Warto zwrócić uwagę, że język hiszpański jest językiem urzędowym, tak w wielu krajach (Hiszpania, Argentyna, Urugwaj), jak i organizacji międzynarodowych (UE, ONZ, OAS), a liczba hiszpańskojęzycznej ludności w świecie wynosi ok. 500 mln. Jedną z ważnych podstaw miękkiej siły w Hiszpanii jest dziś literatura, która wzięła swój początek już w XVI w. Literatura hiszpańska dała światu Cervantesa, Lope de Vege, Calderona i wielu innych. Do nauczania języka hiszpańskiego i dystrybucji kultury hiszpańskiej w 1991 r. został powołany Instytut Cervantesa. Teraz ma on swoje przedstawicielstwa na 4 kontynentach i w ponad 40 krajach. Dzięki niemu, pomimo kryzysu, język hiszpański bardzo szybko zyskał wysoką pozycję na świecie⁹.

Kraje Unii Europejskiej są również znane z tego, że aktywnie wspierają działalność instytucji kulturalnych. Na całym świecie znane są takie organizacje, jak British Council (Wielka Brytania), Instytut Cervantes (Hiszpania), Goethe-Institut (Niemcy), Alliance Française (Francja), które w trakcie współpracy na płaszczyźnie kulturalnej kładą dużą wagę na nauczanie w świecie swoich narodowych języków. Dlatego, British Council z powodzeniem działa w 110 krajach, hiszpań-

---

⁸ Кинякин А.А., *Политика и механизмы «мягкой силы» Германии*, <http://journals.rudn.ru/political-science/article/viewFile/9227/8678>, odczyt z dn. 07.06.2018.

⁹ Н.И. Сарымова, *Мягкая сила Испании: роль культурной дипломатии*, <http://journals.rudn.ru/political-science/article/viewFile/9227/8678>, odczyt z dn. 21.06.2018.

ski Instytut Cervantesa w 77 krajach i stowarzyszenie Alliance Française we Francji ma ponad tysiąc przedstawicielstw w 146 krajach świata¹⁰. Niemiecki Instytut Goethego, który jest finansowany przez rząd Niemiec, reprezentowany jest przez 140 przedstawicielstw w ponad 70 krajach na całym świecie. Organizacja ta prowadzi kursy językowe, wykonuje testy na znajomość języka niemieckiego, wypłaca stypendia dla zagranicznych studentów, którzy chcą studiować w Niemczech. Wszystko to sprawia, że Niemcy stają się atrakcyjne dla młodych ludzi ze względu na możliwości rozwoju zawodowego. To świadczy o wysokim znaczeniu rozwoju polityki kulturalnej jako niezbędnego elementu polityki miękkiej siły. Dlatego odpowiednie finansowanie kultury w efekcie prowadzi do rozwoju dziedzin branży kreatywnej (kinematografia, media, wizualne i muzyczne sztuki i tym podobne)¹¹.

Systemy finansowania kultury w różnych krajach Europy są różne. Formy wsparcia mogą być: bezpośrednie zabezpieczenie finansowe, specjalny tryb opodatkowania, świadczenie doradczo-informacyjnych usług sektora prywatnego, szkolenia i przygotowanie zawodowe kadr sektora kultury. We Francji i Włoszech kultura finansowana bezpośrednio z budżetu przez ministerstwo kultury, które w swoich kosztach odpowiedzialni parlamentów.

W Wielkiej Brytanii i Finlandii, gdzie realizowana jest tak zwana polityka kulturalna «wyciągniętej ręki», środki na kulturę są dystrybuowane przez organizacje pozarządowe (w Wielkiej Brytanii – cztery krajowe rady do spraw sztuki). Istnieje budżetowa kalkulacja z owego zakresu, którego wynik może wpłynąć na wzrost finansowania rynku produktów kultury i zwiększenie grona jej odbiorców. W Holandii na uzyskanie takiego wyniku potrzebna była reforma finansowania kultury, która jest priorytetem polityki kulturalnej i głosi stymulowanie popytu na towary i usługi produkowane w dziedzinie kultury, a nie bezpośrednie wsparcie instytucji kulturalnych i organizacji¹².

---

¹⁰ Alliance Française Network Around the World <http://www.fiaf.org/frenchclasses/study-abroad.shtml> odczyt z dn. 24.06.2018, Instituto Cervantes <http://www.cervantes.es/default.htm> odczyt z dn. 24.06.2018, The United Kingdom's international organization for cultural relation and educational opportunities <https://www.britishcouncil.org/>, odczyt z dn. 23.06.2018.

¹¹ Goethe-Institut, https://www.goethe.de/ins/de/pl/kur.html?gclid=CjwKCAjwlejcBRAdEiwAAbj6Ke8iC92gOFcUXruvARQ2aBvDdDdwaYfAJnZos00BMz0MEz3ttsxFiBoCfqsQAvD_BwE, odczyt z dn 23.06.2018.

¹² С.І. Здіорук, *Культурна політика України: національна модель у європейському контексті* http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Kultura_Zdioruk-beb1d.pdf, odczyt z dn 23.06.2018.

Ponadto, kraje Europy biorą czynny udział w pracach takich organizacji humanitarnych, jak «Reporterzy bez granic», udzielając pomocy pracownikom mediów na całym świecie w przestrzeganiu praw do wolności słowa czy «Lekarze bez granic», która ma charakter pomocy medycznej dla ludności kryzysowych regionów świata. Ponadto, poszczególne organizacje Unii Europejskiej wdrażają programy humanitarne w niektórych regionach świata. Występują również ogólnosiwiatowe organizacje, których założycielami były przede wszystkim państwa europejski. Jedną z nich jest OECD ze swoją siedzibą w Paryżu. Wdraża ona humanitarne i rozwojowe programy na terytorium Afganistanu i krajów Azji Środkowej, byłego ZSRR, pomagając i wspierając inicjatywy społeczności lokalnych. Na przykład, pod kierunkiem OECD w Tadżykistanie w 2001 r. zostało otwarte centrum kultury «Bactaria», które zajmuje się obsługą edukacyjnych, twórczych i kulturalnych inicjatyw i rozszerza swoją działalność w regionie. Centrum działa pod auspicjami Francji i innych krajów Europy. Organizuje ono kursy językowe (z języka francuskiego, angielskiego, niemieckiego), odbywają się wykłady europejskich specjalistów, odbywają się pokazy filmów europejskich.

Można dojść do wniosku, że *soft power* jest jednym z podstawowych elementów budowania reputacji kraju na arenie międzynarodowej; komunikacyjne strategie przedstawiają te zasoby na pierwszym planie, co ostatecznie daje możliwość wpływu na pewną pozycję polityczną lub zainspirować do określonego działania.

I jak trafnie zauważa N. Sarymowa, w ten sposób, miękka siła stała się źródłem głębokiej transformacji w rozumieniu natury władzy. Pojęcie «państwo-wojna» jest coraz częściej zastępowane pojęciem «państwo-dyplomacja», a dziś najważniejsze to zrozumieć «miękką siłę» i nauczyć się jej używać prawidłowo wykorzystywać¹³.

Można stwierdzić, że Europa z powodzeniem propaguje kulturę swoich krajów, buduje swój atrakcyjny wizerunek, poprzez popularyzację sztuki, języków, literatury, muzyki, kuchni itp. Główną cechą europejskiej *soft power* jest korzystanie z centrów kulturalnych, które mają w tym względzie fundamentalne znaczenie. I chociaż istnieje wiele różnych głosów na temat sytuacji społeczno-ekonomicznej w polityce Europy (szczególnie wewnątrz niej), to dla człowieka wywodzącego się z innego kręgu, nie ma wątpliwości, że Europa jest i pozostanie silnym graczem w dziedzinie w polityce świata m.in. za sprawą odpowiednich działań z zakresu *soft power*.

---

¹³ Н.И. Сарымова, *Мягкая сила...*

Peculiarities of the soft power policy in Europe

Abstract

The aim of this paper is to describe peculiarities of the soft power as a political phenomenon and to provide an overview of its application by European countries. The specific focus of this paper concerns the role of culture as a powerful means of the country's image promotion throughout the world. Moreover the paper reviews the activities of the European cultural institutions as an crucial element of the soft power policy.

Keywords

soft power, Europe, culture, policy, international relations, soft influence

---

Adres autora:

Olga Pleszkaniowa
Wydział Nauk Politycznych
Kijowski Uniwersytet Narodowy im. T. Szewczenki
ul. Wolodymyrska 60
01-033 Kijów
olyapleshkanyova@gmail.com